

3.2. Інновації в судовій експертизи

Протягом останніх 150 років судова експертиза пройшла шлях від епізодичного проведення почеркознавчих, дактилоскопічних і інших криміналістичних експертних досліджень до розробки наукових засад судової експертизи, створення нових її видів, систематичного (для більшості видів судових експертиз) їх проведення. Розвиток судової експертизи продовжується і сьогодні. З'являються нові види і об'єкти судової експертизи, нові методи і методики, сучасні науково-технічні засоби і автоматизовані інформаційні експертні технології².

Судові експертизи традиційно розподіляються на 2 групи: криміналістичні і некриміналістичні.

Згідно з «Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» криміналістичними видами експертизи є: почеркознавча та авторознавча; технічна експертиза документів; балістична; трасологічна (крім досліджень слідів пошкодження одягу, пов'язаних з одночасним спричиненням ті-

¹ Каминский М. К. Специальные знания – сила? / М. К. Каминский // Криміналіст прощодрукований. – Х.: Вид. агенція «Апостіль». – 2011. – № 3. – С. 71.

² Авдеева Г. К. Судебная экспертиза: современные возможности и тенденции развития // Преступность в западной Сибири : актуальные проблемы профилактики и расследования преступлений. Сборник статей Всероссийской научно-практической конференции (28 февраля – 1 марта 2013 г.) / Г. К. Авдеева. – Тюмень : Тюменский государственный университет, 2013. – С. 73.

лесних ушкоджень, які проводяться в бюро судово-медичної експертизи); фототехнічна, портретна; експертиза голограм; відео-, звукозапису; вибухотехнічна; матеріалів, речовин та виробів (лакофарбових матеріалів і покриттів; полімерних матеріалів; волокнистих матеріалів; нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів; скла, кераміки; наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; спиртовмісних сумішей; ґрунтів; металів і сплавів; наявності шкідливих речовин у навколишньому середовищі; речовин хімічних виробництв та спеціальних хімічних речовин; харчових продуктів; сильнодіючих і отруйних речовин); біологічна.

Інші види експертизи : інженерно-технічна (автотехнічна; транспортно-залізнична; стану доріг та дорожніх умов; гірничотехнічна; пожежно-технічна; будівельно-технічна; в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності; електротехнічна; комп'ютерно-технічна; телекомунікаційних систем та засобів); економічна, товарознавча, експертиза у сфері інтелектуальної власності; психологічна; мистецтвознавча, екологічна.

За даними Міністерства юстиції та МВС лише у 2012 році експертними установами МЮ та МВС України проведено понад 200 тисяч судових експертиз. В основному, їх замовляють правоохоронні органи за кримінальними провадженнями (справами). Частіше призначаються почеркознавчі експертизи, трасологічні, балістичні, економічні та експертизи з технічного дослідження документів. Економічні експертизи, в основному, призначаються під час розслідування нецільового використання бюджетних коштів, податкових і службових злочинів, шахрайства у великих розмірах, тощо. В 2013 році найбільше виконано товарознавчих, будівельно-технічних, трасологічних, автотехнічних експертиз. Найменше – експертиз лакофарбованих матеріалів і покриттів, волокнистих та вибухово-технічних матеріалів¹.

¹ Див.: Понад 50 тис. судових експертиз було проведено Мін'юстом за останні 10 місяців // Судова влада в Україні : офіційний веб-портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vnm.vn.court.gov.ua/sud0232/novuny/62297/>.

Простежується тенденція призначення певних видів експертиз залежно від особливостей окремих регіонів. Так, у шахтарських регіонах багато замовляється експертиз щодо порушень правил техніки безпеки. У Києві і Харкові – автотехнічні, будівельно-технічні, економічні експертизи. У Автономній Республіці Крим актуальними виступали земельні питання, зокрема, з оцінки землі, щодо вилучення земельних ділянок, які були передані у власність з порушенням чинного законодавства та інші¹.

Сучасні судово-трасологічні та інші дослідження здійснюються за допомогою оптичних мікроскопів різної конструкції, що мають вбудований цифровий фотореєстратор, завдяки якому здійснюється фотозйомка виявлених ознак об'єкта.

В судово-експертних установах України тривалий час не проводилися судові експертизи з встановлення термінів абсолютної давності документів в межах технічної експертизи документів. Даний підвид експертизи був запроваджений ще за радянських часів та є дуже затребуваним в судах, проте вітчизняні наукові установи не мали відповідного обладнання через його велику вартість. Сьогодні таке обладнання вже придбано для низки судово-експертних установ України та використовується для вирішення даних завдань.

Привертають увагу досягнення судово-технічної експертизи документів у розробці методів диференціації мікрокількостей матеріалів письма. Так, наприклад, за допомогою тонкошарової хроматографії в комплексі з відбивною спектрофотометрією з використанням приладу хроматограм-спектрофотометра «ОПТОН МО-3» здійснюється диференціація за якісним та кількісним складом барвників чорнил або паст кулькових ручок.

Вивчення складу матеріалів письма та їх зіставлення з довідковими рецептурними даними може сприяти вирішенню завдань з визначення абсолютного віку документу. Тому сьогодні в ек-

¹ Авдеева Г. К. Проблемы регламентации судебной экспертизы в уголовном процессе Украины / Г. К. Авдеева // Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка : наук.-теоретич. журнал. – Вип. №2 (70). – Суми, 2015. – С. 49.

пертних установах України створюються комп'ютеризовані банки даних і колекції зразків матеріалів документів, що виготовляються вітчизняними та закордонними виробниками.

На сьогодні тривають пошуки шляхів встановлення абсолютної давності виготовлення документа за кількісним вмістом фенілгліколя в штрихах. Встановлювати терміни виготовлення документів, які створені від 2 до 5 років тому, в Україні здійснюється поки що дуже складним методом – методом газорідинної хроматографії (ГРХ). За кордоном для вирішення таких питань сьогодні поряд з газорідинною хроматографією (ГРХ) використовують тонкошарову хроматографію (ТСХ). Перспективними є методи встановлення давності виготовлення документів, що зберігалися в різних умовах, та методи капілярного електрофорезу для дослідження чорнил і паст з метою встановлення абсолютної давності здійснення написів.

Використання сканера і растрового графічного редактора «Adobe Photoshop» під час техніко-криміналістичного дослідження документів дозволило прискорити та підвищити науковий рівень вирішення таких проміжних експертних завдань:

- встановлення взаємного топографічного збігу елементів ілюстративних матеріалів;
- встановлення міри розподілу щільності растру в колірних інформаційних каналах, що порівнюються;
- дослідження пересічних штрихів з метою встановлення порядку їх нанесення,
- дослідження поліграфічних зображень упаковок контрафактної продукції та інших¹.

Сьогодні здійснюються роботи зі створення і використання цифрових (комп'ютерних) моделей об'єктів техніко-криміналістичного дослідження документів для вирішення ідентифікаційних і діагностичних завдань. Розроблено методи встановлення хронологічної послідовності виконання штрихів, виконаних знаряддами

¹ Практикум з криміналістики : навч . посібн . / кол . авторів : В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / за ред. В. Ю. Шепітька. – К .: Ін Юре, 2013 . – С. 92.

письма, та текстів, виконаних на приладах, які друкують знаки, за відсутності їх пересічення. Дослідження здійснюються в полі зору мікроскопів зі збільшенням до 500 крат.

Здійснені нами експериментальні дослідження дозволили визначити систему ознак щодо встановлення давності утворення слідів-відображень¹ та щодо встановлення хронологічної послідовності утворення штрихів, виконаних кульковою ручкою, та текстів, роздрукованих на лазерних принтерах. Також виокремлено систему ознак, які свідчать про зовнішній вплив на документ з метою його «штучного» старіння. Результати даних досліджень впроваджені в експертну практику.

На сьогодні спостерігаються інноваційні процеси й у нетрадиційних криміналістичних видах експертиз. Зокрема, сучасні методики дослідження матеріалів, речовин та виробів з них включають високочутливі методи мікроспектрофотометрії не лише у видимій області спектру, але й у ультрафіолетовій та інфрачервоній. Використовується також мікроскопічні дослідження при збільшенні до 1000 крат, лазерний люмінісцентний та мікроспектральний аналізи, мікрохроматографічні методи.

Разом з тим, триває робота щодо формування нових видів судових експертиз. Так, в Україні запроваджено експертизу телекомунікаційних систем та засобів, розвиваються дослідження комп'ютерної техніки та програмних продуктів, здійснюються дослідження щодо удосконалення методик інших видів судових експертиз. Розробляються основи екологічної експертизи, експертизи водного транспорту та інших.

На сьогодні в межах комп'ютерно-технічної експертизи виокремлено 2 окремі напрямки – «Експертиза комп'ютерної техніки» та «Експертиза програмних засобів», які мають окремі предмети та об'єкти досліджень, різні завдання. Оскільки

¹ Див.: Авдеева Г. К. Анализ следов-отображений на месте происшествия с целью установления давности их образования / Г. К. Авдеева // Теория та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. праць. – Х.: Право, 2011. – С. 332-341.

ко́мп'ютерна техніка та програмні продукти сьогодні викорис-товується в усіх сферах діяльності людини, експерти у галузі комп'ютерно-технічної експертизи часто приймають участь у комплексних експертних дослідженнях за участю спеціалістів інших експертних спеціальностей.

Зокрема, на сьогодні в межах комп'ютерно-технічної експертизи та технічної експертизи документів здійснюються дослідження таких електронних документів, як цифрові фотознімки.

В межах даного дослідження експерти вирішують наступні питання:

1. Які дати створення файлів із фотознімками?
2. За допомогою якої камери вони створені?
3. Чи містяться ознаки редагування зображень та атрибутів файлів?

В основу методики дослідження зображень на предмет встановлення факту редагування їх змісту (фотомонтажу) покладено явище пошкодження (спотворення) природного шумового фону зображення, притаманного йому внаслідок наявності шуму чутливих елементів цифрових фотокамер. Сліди такого шуму виникають у відповідних зонах фотознімку у разі застосування програмних засобів цифрового редагування (зокрема, програмного продукту Photoshop).

У 2005 році один з банків м. Харкова звернувся до правоохоронних органів із заявою про те, що один з клієнтів банку рік тому отримав кредит на суму 100 тисяч доларів і не повертає кошти. Заставним майном слугували 10 нових легкових автомобілів. Позичальник надав банку документи та цифрові фотознімки даних транспортних засобів. За результатами технічної експертизи документів та судової комп'ютерно-технічної експертизи встановлено, що документи на транспортні засоби мають ознаки підробки, а цифрові фотознімки мають ознаки монтажу – заміни державних номерних знаків. Тобто, позичальник надав банку недостовірну інформацію про наявне в нього заставне майно і не збирався повертати гроші.

Судова експертиза телекомунікаційних систем (обладнання) та засобів розподіляється на такі підвиди:

- Експертиза мережевих пристроїв;
- Експертиза програмних продуктів, що застосовуються в телекомунікаційних технологіях;
- Експертиза мобільних телекомунікаційних пристроїв (мобільних телефонів, пейджерів та ін.).

Об'єктами експертизи телекомунікаційних систем та засобів є телекомунікаційні системи, засоби, мережі і їх складові частини та інформація, що ними передається, приймається та обробляється.

Відповідно до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень¹ в межах даного виду експертизи вирішуються такі питання:

- Які тип, марка, модель телекомунікаційного засобу (системи)?
- Чи в робочому стані знаходиться телекомунікаційний засіб (об'єкт)?
- Які характеристики підключень до мережі має телекомунікаційний засіб?
- Чи змінювались користувачем телекомунікаційної мережі налаштування окремих пристроїв, у який час, які їх значення?
- Який загальний характер підключень до телекомунікаційної мережі виконував об'єкт (телекомунікаційна система, засіб)?
- За допомогою яких програмних засобів здійснювалось підключення до телекомунікаційної мережі?
- Яка топологія апаратних засобів, об'єднаних у телекомунікаційну систему?
- Чи відповідає телекомунікаційний засіб (система) технічній документації?
- Які технічні характеристики (параметри) має телекомунікаційний засіб (система)?

¹ Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. Затверджено Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України 26.12.2012 № 1950/5). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/page2>.

- Чи мав місце факт доступу до телекомунікаційної системи та в який спосіб?
- Чи мало місце використання ресурсів та інформації в телекомунікаційній системі та в який спосіб?
- Чи мав місце факт передачі (отримання) інформації в телекомунікаційній системі та в який спосіб?
- Чи є ознаки втручання в роботу телекомунікаційної системи?
- Чи могли апаратні засоби об'єднуватись в телекомунікаційну мережу та за якими ознаками?
- Якими є шляхи маршрутизації даних в телекомунікаційній системі?
- Чи можливо використання телекомунікаційного засобу (обладнання) для вказаних цілей?¹

У 2012 році мешканець м. Харкова звернувся до правоохоронних органів із заявою про те, що з його банківського рахунку без його відома знято 45 тисяч гривень. За результатами судової експертизи телекомунікаційних засобів і мереж встановлено, що грошові кошти з його рахунку переведено на інший рахунок за допомогою доступу до системи дистанційного банківського обслуговування (ДБО). Експерти встановили факт зовнішнього (дистанційного) втручання в роботу його комп'ютера, який був підключений до мережі Internet. За допомогою шкідливого програмного продукту – «банківського трояна» – зловмисники викрали авторизаційні дані (логін і пароль) особи, що надало їм змогу здійснити банківські операції від її імені.

Судова експертиза у сфері інтелектуальної власності (ОІВ) також є новим родом судової експертизи. Судові експертизи в судово-експертних установах України почали проводити з 1998 року спочатку в Київському НІІСЕ, трохи пізніше – в Донецькому, Харківському, Одеському, Львівському НДІСЕ, Науково-дослідному центрі судової експертизи з питань інтелектуальної власності.

¹ Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень (у редакції від 31.07.2015). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

За цей період в експертних установах України проведено декілька тисяч судових експертиз, об'єктами яких слугували твори наукового та образотворчого характеру, художні та аудіовізуальні твори, комп'ютерні програми та інші об'єкти авторського права, знаки для товарів і послуг, промислові зразки, винаходи і корисні моделі та інші об'єкти промислової власності¹.

Основним завданням експертизи об'єктів інтелектуальної власності є встановлення факту використання певного об'єкту авторського права або права промислової власності в іншому об'єкті, що перевіряється.

Сьогодні найбільш поширеною експертизою об'єктів інтелектуальної власності є експертиза контрафактної аудіовізуальної продукції.

Аудіовізуальною продукцією є багатоскладовий об'єкт, який складається з таких елементів:

- аудіовізуального твору (кінофільму, телефільму, відеофільму, відеокліпу, рекламного ролика, твору хореографічного або театрального мистецтва, телепередачі, мультфільму тощо), що зафіксований на певному матеріальному носії;
- його носія (касети, оптичного диска, флеш-карти або іншого носія електронної інформації);
- полімерної або картонної упаковки;
- поліграфічного оформлення диску та обкладинки;
- маркування на поверхні диску (касети) та поліграфічній обкладинці, що містять відомості про об'єкт авторського або суміжних прав — назву твору (творів), суб'єктів авторського права — авторів (режисера-постановника, автора сценарію, композитора, акторів-виконавців тощо), суб'єктів суміжних прав — виробників твору (кіностудії, телестудії), дати першого оприлюднення твору,
- контрольної марки України².

¹ Авдєєва Г. К. Використання спеціальних знань для підвищення ефективності захисту прав інтелектуальної власності / Г. К. Авдєєва // Вісн. Акад. прав. наук України. – № 1(56). – 2009. – С. 252.

² Див.: Авдєєва Г. К. Судова експертиза контрафактної аудіовізуальної продукції: монографія / Г. К. Авдєєва / за ред. проф. В. Ю. Шепітька. – Х.: Право, 2006. – 192 с.

Всі ці складові аудіовізуальної продукції під час судово-експертного дослідження вивчаються окремо з метою виявлення ознак контрафактної продукції (ознак, що відрізняють екземпляр аудіовізуальної продукції від ліцензійного зразка). За результатами досліджень цих складових об'єкта, що оцінюються в комплексі, експертом складається висновок про факт відповідності (невідповідності) аудіовізуальної продукції, що перевіряється, типовим зразкам ліцензійної аудіовізуальної продукції.

Під час комплексного дослідження зразків аудіовізуальної продукції за участю судових експертів у галузі трасології, дослідження об'єктів авторського та суміжних прав і комп'ютерно-технічної експертизи встановлюється факт виготовлення аудіовізуальної продукції у домашніх або заводських умовах за допомогою певного обладнання.

В березні 2003 року до Харківського НДІСЕ надійшли вилучені у мешканця м. Лозова аудіо- та відео-касети, оптичні диски та їх упаковки, а також обладнання кустарного виробництва. На вирішення експертів поставлено таке питання: «Чи використувався наданий на дослідження верстак кустарного виготовлення, вилучений за адресою..., для упакування вилучених там само аудіо- та відеокасет, а також оптичних дисків, упакуваних у полімерну плівку?» За результатами експертних досліджень встановлено, що упакування 20 (із 30) касет та 50 (із 100) оптичних дисків здійснювалось за допомогою наданого на дослідження обладнання.

Останніми роками значно розширилися можливості судово-медичної експертизи. Зокрема, дуже детально науковцями було досліджено декілька тисяч пошкоджень на тілі і одязі людини, що виникли в результаті дії холодної і вогнепальної зброї, знарядь та інструментів, транспортних засобів та інших предметів. Результати даного дослідження систематизовані за різними критеріями та розміщені в електронній базі знань¹. Це дозволило

¹ Практикум з криміналістики : навч. посібн. / кол. авторів : В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / за ред. В. Ю. Шепітька. – К. : Ін Юре, 2013 . – С. 102.

судово-медичним експертам використовувати в повсякденній практиці відомості про різні ушкоджувальні предмети, їх травмуючі властивості, механізм виникнення пошкоджень, характерні для різних предметів ознаки пошкоджень. У результаті суттєво розширилися можливості щодо встановлення виду об'єкту, який здійснив травмуючу дію. Особливої уваги заслуговують дослідження щодо транспортних травм, механічних пошкоджень одягу, пошкоджень, що залишаються холодною зброєю на тілі, предметах одягу і взуття людини.

Судово-медична експертиза дослідження трупа збагатилася методами визначення давності смерті з використанням кількісних критеріїв, суттєво збільшено можливості встановлення причини смерті (основної, безпосередньої) з урахуванням ускладнень при травматичній хворобі.

Останнім часом у зв'язку з необхідністю ідентифікації осіб, загиблих у зоні АТО, особливо актуальною постала проблема розвитку в Україні генотипоскопічної експертизи (генетичної експертизи, ДНК-аналізу). Цей вид експертизи передбачає дослідження виділень тіла людини на клітинному рівні, спрямоване на встановлення індивідуальної ідентифікації та встановлення спорідненості суб'єктів шляхом дослідження структури дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК).

Об'єктами експертизи даного виду слугують різні виділення організму людини: рідка та висушена кров, слина, сперма, зразки тканин (м'язової, кісткової, епітеліальної) та внутрішніх органів (печінки, серця, легенів та ін.), волосся, сліди біологічного походження на речових доказах (тампонах з піхви, ротової порожнини, прямої кишки).

Результати ДНК-аналізу дозволяють виключити з кола підозрюваних осіб, непричетних до вчинення злочину, та ідентифікувати осіб, які вчинили злочин з високим ступенем вірогідності. Одним з головних питань, що вирішується в межах експертизи даного виду є таке: «Чи походить даний біологічний матеріал від конкретної особи?». Цей метод також дозволяє встановити, що

виділення організму людини, вилучені з місця події, залишені у різних місцях однією особою (при вчиненні аналогічних злочинів); визначити кожного із учасників події у випадках, коли сліди утворені шляхом змішування крові або сперми від кількох осіб; ідентифікувати окремі частини трупа, що не мають спільної лінії розділення; встановити, чи можуть дані чоловік і жінка бути батьками дитини (у випадках дітовбивства, крадіжки, підміни дітей, спірного батьківства); ідентифікувати останки жертв бойових дій і катастроф за мікрокількостями частин тіл живих близьких родичів (батька, мати)¹.

Головним недоліком генотипоскопічного методу є висока вартість обладнання й реактивів для проведення досліджень. Крім того, до кінця не вирішені питання про стандартизацію та уніфікацію методик ДНК-аналізу.

Значно розширені можливості судово-біологічних досліджень, що використовують сучасні методи математичного моделювання. Використання при судово-токсикологічних дослідженнях нових хімічних методів і апаратури для кількісних досліджень дозволяє встановити наявність отруйних речовин з високою достовірністю і точністю².

Біологічна експертиза на сьогодні з успіхом вирішує нові діагностичні завдання, пов'язані з встановленням часу здійснення конкретних дій (подій) за специфічними змінами об'єктів відповідно до біологічних закономірностей (наприклад, встановлення часу смерті потерпілого мірою розвитку трупних комах).

Судово-екологічна експертиза – новий вид судової експертизи, який на сьогодні знаходиться в процесі формування. Чи будуть

¹ Використання ДНК-аналізу у судово-медичних експертизах речових доказів та експертизах спірного батьківства (материнства, підміни дітей) : Методичні рекомендації. – К.: Міністерство охорони здоров'я України, Український центр наукової медичної інформації та патентно-ліцензійної роботи. – 2012. – 32 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://asmu.com.ua/katalog/ml/ml_002.pdf.

² Авдеева Г. К. Инновационные технологии в судебной экспертизе // Сохраняя прошлое, определяя настоящее, предвосхищая будущее : сб. науч. трудов, посвящ. 90-летию доктора юрид. наук, профессора, заслуженного деятеля науки Республики Беларусь А. В. Дулова / Г. К. Авдеева / редколл.: Г. А. Шумак (отв. ред.) и др. – Минск : Бизнесофсет, 2014. – 244 с. – С. 98.

виокремлені об'єкти дослідження залежно від сфери екологічної катастрофи (земля, вода, повітря), або за видами самих катастроф, покаже час. Зараз же можна констатувати, що судово-екологічні експертизи проводяться якщо і не систематично, то принаймні епізодично. Стосуються вони таких подій, як викиди шкідливих речовин в довкілля, забруднення річок і водоймищ, тощо.

В наш час без використання сучасних інформаційно-пошукових систем (ІПС) із-за значного різноманіття товарів народного споживання практично неможливо вирішити класифікаційні завдання з встановлення виду виробу, який відіграє роль речового доказу. Сьогодні створено і активно використовуються електронні ІПС з визначення виду фарного (і іншого) скла, паливно-мастильних матеріалів, лаків і фарб, металів, сплавів і виробів з них.

Прикладами успішного використання ІПС в судово-експертних установах України є такі:

1. Автоматизована інформаційно-пошукова балістична система «ТАІС» та лазерна автоматизована балістична система «Рикшет» – в балістичній експертизі.

2. АІПС «Взуття» та «Фара» – в трасологічній експертизі для визначення характеристик підошов взуття за їх слідами.

3. АІПС «Марка», що використовується при проведенні експертиз лакофарбових матеріалів і покриттів. Її банк даних містить відомості про ознаки декількох сотень еталонних зразків фарби, що є необхідним для вирішення класифікаційних і ідентифікаційних завдань.

4. АІПС «Проволока» – в експертизі металів і сплавів та інші.

Зокрема, за допомогою АІПС «Марка» здійснюється встановлення родової (марки) і групової (в межах марки) належності емалі. Як ознаки використовуються відомості про кількісні характеристики елементного складу мінеральної частини всіх марок авто-емалей, які використовуються автозаводами України, Росії і країн Європи. Пошук здійснюється шляхом порівняння основних

ознак невідомої авто-емалі з ознаками відомих авто-емалей (еталонів), що містяться в банку даних системи¹.

На сьогодні здійснюються пошукові роботи зі створення АПС управлінського характеру, зокрема, такі, що акумулюють (і видають) статистичні дані (за підсумками експертних досліджень) про характер висновків судових експертиз (категоричних, вірогідних, НУМВ), про причини розбіжності висновків повторних і первинних експертиз, тощо.

Багато АПС є одним з компонентів створених і успішно функціонуючих автоматизованих робочих місць (АРМ) судового експерта.

Автоматизоване робоче місце (АРМ) судового експерта – комплекс технічних і програмних засобів, призначений для автоматизації професійної праці експерта (АРМ експерта-почеркознавця, АРМ експерта-баліста та ін.).

Залежно від ступеня розробленості АРМ забезпечує як проведення наукових досліджень і вирішення експертних завдань, так і полегшення рутинної роботи – редагування та друк тексту висновку і ілюстрацій до нього. До складу АРМ експерта повинні входити необхідні технічні, обчислювальні, інформаційні та програмні засоби.

В Україні розроблено та використовуються в експертній практиці такі автоматизовані робочі місця судового експерта:

1. АРМ судового експерта «Еврика» – для проведення експертизи кабельних виробів зі слідами короткого замикання.

2. Навчальна інформаційно-довідкова програма (електронний посібник) «Автоматизоване робоче місце експерта з балістичних досліджень», захищене Свідоцтвом № 34035 від 09.07.2010 р. про реєстрацію авторського права на твір. Дана розробка дозволяє засвоїти новітні технології збирання, накопичення, пошуку, передавання, обробки та відображення інформації стосовно балістичних

¹ Інформаційні технології у діяльності судового експерта / Практикум з криміналістики : навч. посібн. / кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / за ред. В. Ю. Шепітька. – К.: Ін Юре, 2013. – С. 104-105.

об'єктів; засвоїти методику проведення судово-балістичних досліджень та отримати навички із ведення автоматизованих балістичних обліків.

3. Автоматизовані робочі місця (АРМ) експерта-баліста – «Баліст» та «Корид» (на базі порівняльного мікроскопа МСК-1).

4. Автоматизована система обробки інформації в процесі судово-бухгалтерської експертизи. Дана система дозволяє удосконалити експертне дослідження та скоротити витрати робочого часу на здійснення розрахункових, арифметично-технічних, аналітичних, логічних та інших процедур.

5. «Робоче місце експерта з дактилоскопічних досліджень».

6. АРМ експерта-фоноскопіста.

7. Автоматизоване робоче місце експерта-автороведа «Лексика» та інші¹.

Під час техніко-криміналістичного дослідження документів використовуються автоматизовані робочі місця (АРМ) експерта, що включають мікроскоп, магнітооптичний візуалізатор магнітних фарб, освітлювачі із хвилями світла різної довжини (в т. ч. – ультрафіолетовим і інфрачервоним), комп'ютер з периферійним обладнанням, платою введення зображення та спеціальним програмним забезпеченням, та іншими пристосуваннями.

Сучасні АРМ експерта включають прикладні програми, алгоритми роботи яких максимально наближені до реальних етапів експертних досліджень. Це дозволяє автоматизувати більшість формальних експертних операцій.

Останнім часом дослідниками запропоновано структуру АРМ судового експерта з дослідження контрафактної аудіовізуальної продукції та АРМ судового експерта з дослідження надзвичайних подій на підприємствах гірничої промисловості та в підземних умовах, яка складається з певного комплексу обладнання, бази

¹ Авдєєва Г. К. Тенденції розвитку судової експертизи / Г. К. Авдєєва // Вісн. Луганського держав. уні-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка : Спеціальний випуск №1 «Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні». – Луганськ : ЛДУВС. – 2013. – С. 50.

3.3. Роль нормативно-правового регулювання судової експертизи ...

даних експертних висновків і літературних джерел стосовно даних видів судової експертизи, нормативно-правової бази тощо¹.

Триває робота з розробки комп'ютерних систем щодо вирішення таких завдань:

– математичне моделювання з метою вирішення експертного завдання щодо можливості здійснення пострілу з вогнепальної зброї без натискання на спусковий гачок;

– комп'ютерне діагностування і прогнозування характеристик механізмів замикаючих пристроїв;

– комп'ютерне моделювання дорожньо-транспортної події з метою встановлення швидкостей транспортних засобів в момент зіткнення.

Національна академія правових наук України

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Монографія

*За редакцією
академіка НАПрН України В. Ю. Шепітька,
члена-кореспондента НАПрН України В. А. Журавля*

Харків

2017

УДК 343.98 : 001.895

ББК 67.52

І 67

Рекомендовано до друку вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України (протокол № 11 від 26 жовтня 2016 р.)

Рецензенти:

Коновалова В. О. – професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України

Степанюк Р. Л. – завідувач кафедри криміналістики та судової експертології факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Колектив авторів:

Шепітько В. Ю. – Передмова, §§ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 3.1, 3.2; Журавель В. А. – Передмова, §§ 1.2, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4; Авдєєва Г. К. – §§ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.3, 3.2, 3.3, 3.4; Білоус В. В. – §§ 2.1, 2.4; Великанов С. В. – §§ 2.5, 3.5; Гетьман Г. М. – § 2.2; Затенаський Д. В. – §§ 2.7, 2.8; Керик Л. І. – § 2.6; Павлюк Н. В. – §§ 4.2, 4.4; Резнікова О. І. – §§ 4.1, 4.4.

І 67 Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції : Монографія / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. – Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2017. – 260 с.

Монографію присвячено проблемам розроблення інноваційних засад техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції. У роботі розкрито сутність інновацій у техніко-криміналістичному забезпеченні діяльності органів кримінальної юстиції, досліджено проблеми застосування новітніх інформаційних технологій у діяльності органів досудового розслідування, інноваційні підходи до використання спеціальних знань у правозастосовній діяльності та питання техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості.

Для науковців, працівників правоохоронних та судових органів, викладачів, аспірантів та студентів юридичних навчальних закладів.

ББК 67.52

© В.Ю. Шепітько, В.А. Журавель,
Г. К. Авдєєва та ін., 2017

© Вид. агенція “Апостіль”, 2017

ISBN